

บทที่ 2

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการลงโทษปรับ

ในสังคมยุคแรกๆ การลงโทษผู้กระทำความผิดจะเกิดขึ้นได้ต้องเริ่มจากการกระทำที่เป็นความผิด ไม่ว่าจะเป็นความผิดตามประเพณี ความผิดต่อวัฒนธรรมหรือความผิดต่อสังคมที่ผู้กระทำอยู่ร่วมด้วย โทษในขณะนั้นอาจจะเกิดจากความเชื่อที่ได้ปฏิบัติสืบต่อกันมา โดยผู้ที่บังคับโทษในขณะนั้นอาจเป็นกลุ่มผู้นำของสังคมนั้นเอง ทั้งนี้กฎเกณฑ์และกติกานั้นไม่ได้มีมาตรฐานใดๆ มารองรับสิทธิของผู้ถูกลงโทษทั้งสิ้น เมื่อสังคมเจริญเติบโตขึ้นความจำเป็นที่จะต้องมีการควบคุมพฤติกรรมของสังคมโดยการออกกฎข้อบังคับต่างๆ เพื่อความปกติสุขของคนในสังคม กฎข้อบังคับเหล่านี้ได้รวมถึงวิธีการลงโทษผู้กระทำความผิดด้วย ซึ่งในตอนยุคแรกๆ การลงโทษต่อผู้กระทำความผิดมีลักษณะเป็นการแก้แค้นส่วนตัว เช่น การกระทำเพื่อทดแทนความโกรธแค้นของผู้ถูกทำร้าย โทษที่ลงแก่ผู้กระทำผิดก็เป็นโทษที่รุนแรง เช่น ฆ่าผู้กระทำความผิดหรือขับไล่ออกจากชุมชน ถ้าเป็นการทำร้ายคนในชุมชนอื่น การแก้แค้นก็จะเป็นการสู้ระหว่างชุมชนฝ่ายที่แพ้ต้องเสียเปรียบปรับ (penalty) ซึ่งเป็นความคิดพื้นฐานในเรื่องโทษอย่างหนึ่ง และในสมัยต่อมาเมื่อมีการปกครองชุมชนเป็นระเบียบชัดเจนขึ้น และอำนาจปกครองเป็นของหัวหน้าชุมชนชัดเจนขึ้น การแก้แค้นส่วนตัวก็ลดลงกลายเป็นการลงโทษซึ่งวิวัฒนาการมาเป็นระบบการแก้แค้นโดยชุมชน จนในที่สุดก็กลายเป็นระบบการลงโทษโดยรัฐในปัจจุบัน¹ โดยใช้กฎหมายบังคับแก่สมาชิกในสังคม หากละเมิดกฎหมายซึ่งถือเป็นความผิด ก็จะต้องมีการลงโทษ การลงโทษจึงเป็นเครื่องส่งเสริมประสิทธิภาพของกฎหมายอย่างหนึ่งและเป็นการใช้อำนาจบังคับ (Sanction) โดยรัฐเป็นผู้กระทำตอบโต้ผู้กระทำความผิด

ฉะนั้นการให้ความหมายของการกระทำของรัฐเช่นนี้คือการลงโทษนั่นเอง ซึ่งรัฐกำหนดภาวะอย่างหนึ่งอย่างใดแก่บุคคลซึ่งภาวะนั้นโดยปกติธรรมดาแล้วถือเป็นสิ่งไม่พึงปรารถนาในอันที่จะตอบโต้ เนื่องจากการที่บุคคลนั้นได้กระทำความผิด หรือก่ออาชญากรรมขึ้น²

¹ จิตติ ดิงสภักดิ์. (2555). *คำอธิบายประมวลกฎหมายอาญา ภาค 1 ตอน 1*.

² จิตติ ดิงสภักดิ์. (2555). *กฎหมายอาญา ภาค 1*. หน้า 7- 8.

2.1 แนวคิดทั่วไปเกี่ยวกับโทษปรับ

แนวคิดเกี่ยวกับการลงโทษทางอาญามีความคิดและทฤษฎีต่างๆ หลายทฤษฎีที่ได้ อธิบายความหมายของการลงโทษแตกต่างกันออกไป วัตถุประสงค์ของการลงโทษมักจะกล่าวกันว่า เพื่อข่มขู่ แก้ไข ปรับปรุง แก้แค้นทดแทน และคุ้มครองสังคม โดยการตัวโอกาสของผู้กระทำผิด โดยมีทฤษฎีต่างๆ เช่น

(1) ทฤษฎีของ Durkheim

กล่าวว่า การลงโทษคือวิธีการประการหนึ่งที่จะแสดงถึงการรับรอง และยืนยันถึงคุณค่า ของสังคม ซึ่งถูกละเมิดและทำลายโดยการก่ออาชญากรรม วัตถุประสงค์ใหญ่ คือ การแสดงถึง หลักการของสังคมในการประกันคุณค่า หรือค่านิยมพื้นฐานแห่งสังคม ซึ่งถูกละเมิดโดยอาชญากร ดังนั้น ทฤษฎีนี้จึงมองการลงโทษไปในลักษณะคล้ายกับการสังเวด้วยบุคคลเพื่อคุณงามความดี สาธารณะ

(2) ทฤษฎีตามความเห็นแบบลัทธิ Marxist

กล่าวว่า อาชญากรรมเป็นปรากฏการณ์ซึ่งเกิดขึ้นโดยชนชั้นต่ำ ในขณะที่กฎหมายและ การลงโทษเป็นมาตรการของชนชั้นสูงซึ่งคุมอำนาจทางการเมือง การลงโทษขึ้นอยู่กับความ ต้องการของตลาดแรงงาน เมื่อต้องการแรงงานกรรมกรมาก ชนชั้นสูงก็จะกำหนดโทษไม่รุนแรง นัก เมื่อความต้องการแรงงานมีน้อยและมีการว่างงานเกิดขึ้น การลงโทษจะมีแนวโน้มที่จะหนัก และรุนแรงขึ้น เช่น โทษประหารชีวิต และโทษต่อร่างกาย ส่วนโทษปรับนั้นจะถูกเปลี่ยนแปลง รูปแบบเป็นการเก็บภาษีเข้ารัฐ ดังนั้น จะเห็นได้ว่าทฤษฎีนี้ใช้ระบบการลงโทษที่ไม่เป็นบรรทัดฐาน อย่างแน่นอน แต่กลับบังคับ หรือลงโทษไปตามสภาวะการณ์ทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป

(3) ทฤษฎี Freudian

ทฤษฎีนี้มีหลักว่าการกำหนดโทษจะต้องพิจารณาในแง่ความผันแปรของบุคคล และถือ ว่าอาชญากรรมเกิดจากสภาพแห่งจิตใจ โดยนักสังคมวิทยาได้แบ่งแยกความแตกต่างของชนชั้นที่มี ผลต่อขั้นตอนการลงโทษ ว่าการลงโทษจะเป็นการทารุณโหดร้ายเมื่อมีช่องว่างมากระหว่างชน ชั้นสูงกับชนชั้นต่ำ ซึ่งเป็นชนชั้นต่ำที่ได้รับการลงโทษมากกว่า

(4) ทฤษฎี Deterministic และ Behavioristic

เป็นทฤษฎีที่ยึดถือพฤติกรรมของมนุษย์ เพราะทฤษฎีนี้ปฏิเสธทฤษฎีความรับผิดชอบเพื่อ แก้แค้นทดแทน ตัวอย่างของผู้สนับสนุนทฤษฎีนี้ได้แก่ สำนัก Positive ตั้งขึ้น โดย Cesare Lombroso ซึ่งถือว่าอาชญากรรมเป็นปรากฏการณ์ธรรมชาติประการหนึ่ง โดยเห็นว่าการลงโทษเพื่อ แก้แค้นทดแทนเป็นสิ่งไม่ควร

2.1.1 วัตถุประสงค์ของการลงโทษ

วัตถุประสงค์ของการลงโทษตามหลักทัณฑวิทยา มีหลายประการด้วยกันคือ

1. เพื่อเป็นการแก้แค้นทดแทน เป็นหลักการลงโทษที่เก่าแก่ที่สุด ทั้งนี้เป็นไปตามแนวความคิดที่ว่า ผู้ใดกระทำการใดย่อมได้ผลตอบแทนจากการกระทำนั้น การลงโทษเพื่อเป็นการแก้แค้นทดแทนนั้นจะได้ผลต่อเมื่อได้กระทำโดยรวดเร็วและรุนแรง มิเช่นนั้นประชาชนอาจขาดความเชื่อมั่นในกระบวนการยุติธรรม และอาจหาหนทางแก้แค้นผู้กระทำความผิดด้วยตนเองก็ได้

2. เพื่อเป็นการข่มขู่ขยับยั้ง เพื่อเป็นการข่มขู่ผู้กระทำความผิดให้เกิดความเข็ดหลาบ และไม่กล้ากระทำความผิดซ้ำในอนาคตอีก และเพื่อเป็นตัวอย่างให้แก่คนทั่วไปว่าผู้กระทำความผิดย่อมได้รับการลงโทษอย่างแท้จริง ให้เกรงกลัวไม่กล้าที่จะกระทำความผิดตามไปด้วย วัตถุประสงค์ของการลงโทษในเรื่องนี้มุ่งที่จะให้มีผลเป็นการข่มขู่มากเกินไป และอาจมีผลเสียก็คือ เป็นการตัดโอกาสไม่ให้ผู้กระทำความผิดได้แก้ไขปรับปรุงตัว เนื่องจากผู้กระทำความผิดถูกตราหน้าต่อหน้าสาธารณชนว่าเป็นคนไม่ดี ซึ่งเปรียบเสมือนการตัดขาดผู้นั้นออกจากสังคมเสียแล้ว

3. เพื่อเป็นการคุ้มครองสังคมให้พ้นจากภัยอันตราย โดยการตัดผู้กระทำความผิดออกจากสังคม อันได้แก่ การประหารชีวิต การจำคุก เป็นการแยกผู้กระทำความผิดออกจากสังคม และป้องกันสังคมจากการกระทำความผิดของผู้นั้นเป็นการชั่วคราวหรือถาวร

4. เพื่อเป็นการปรับปรุงแก้ไขผู้กระทำความผิด เป็นการให้โอกาสผู้กระทำความผิดได้กลับตัวเป็นพลเมืองดีสู่สังคมอีกครั้ง ทั้งนี้เพราะรัฐไม่สามารถดูแลผู้กระทำความผิดทุกคนที่อยู่ในความดูแลของรัฐจนตลอดชีวิต เพราะเป็นการสิ้นเปลืองงบประมาณของรัฐอย่างมหาศาล สักวันหนึ่งต้องปล่อยผู้กระทำความผิดบางส่วนกลับสู่สังคม ดังนั้น เพื่อให้ผู้กระทำความผิดที่ถูกปล่อยจากระบบกลับสู่สังคม ไม่ไปสร้างปัญหาหรือประกอบอาชญากรรมในสังคมอีก จึงควรใช้มาตรการบำบัด (Treatment) ระหว่างการต้องโทษ อันได้แก่ การฝึกหัดอาชีพ การให้การศึกษา การอบรมทางศาสนาและศีลธรรม และการรักษาพยาบาล เพื่อปรับปรุงพฤติกรรมนิสัยของผู้กระทำความผิด แทนการมุ่งเพียงการลงโทษ เพื่อให้ผู้กระทำความผิดมีโอกาสได้สำนึกความผิด และแก้ไขความประพฤติ และพร้อมที่จะเป็นคนดีสู่สังคมเมื่อได้รับการปล่อยตัว

การลงโทษปรับ เป็นการลงโทษต่อทรัพย์สินของผู้กระทำความผิด โดยเชื่อว่าเป็นการลงโทษตามวัตถุประสงค์ เพื่อเป็นการป้องปราบหรือข่มขู่ โดยเป็นการลงโทษต่อทรัพย์สินของผู้กระทำความผิด เพื่อให้ผู้กระทำความผิดเกิดความเข็ดหลาบ ไม่กระทำความผิดซ้ำอีก เนื่องจากเกิดความกลัวในผลที่ตนจะได้รับจากการถูกลงโทษ ค่าปรับ จึงมีความหมายถึงการลงโทษใดๆ ที่เกี่ยวกับเงินตรา หรือการชดเชยความเสียหายใดๆ แก่ผู้เสียหายเป็นเงินตรา ซึ่งในที่นี้หมายความว่าค่าปรับที่เป็นการลงโทษแก่ผู้กระทำความผิดที่เป็นเงินตราเท่านั้น อันเป็นความหมายอย่างแคบ

Professor Gerhardt Grebing ได้กล่าวไว้ว่า โทษปรับมีขึ้นเพื่อลดค่าที่ในการที่ผู้เสียหายจะทำร้ายผู้กระทำความผิด เป็นการแก้แค้นทดแทนในสมัยที่การแก้แค้นทดแทนยังแพร่หลายอยู่

2.1.2 แนวคิดเกี่ยวกับโทษปรับ

โทษปรับเป็นโทษที่มีสภาพบังคับเอาแก่ทรัพย์สินของผู้กระทำความผิด Gerhardt Grebing กล่าวว่าโทษปรับมีขึ้นเพื่อทดแทนการที่ผู้เสียหายจะทำร้ายผู้กระทำความผิด เป็นการแก้แค้นทดแทนโดยปรากฏในกฎหมายฮัมบูราบี กฎหมายอินเดียโบราณ กฎหมายอียิปต์โบราณ และกฎหมายกรีกโบราณ³ เป็นที่เข้าใจกันได้ว่า โทษปรับคือโทษที่บังคับเอาแก่ทรัพย์สิน อันได้แก่ตัวเงินของผู้กระทำความผิด เพื่อตกได้แก่แผ่นดิน นั่นคือถือว่าเป็นการจ่ายค่าทรัพย์สินเป็นการไถ่โทษ (Compostion) เมื่อผู้กระทำความผิดจ่ายค่าไถ่โทษให้แก่รัฐแล้วก็จะไม่มีการแก้แค้นทดแทนกันอีกต่อไป

ตามกฎหมายสมัยอยุธยา เริ่มการปรับตามศักดินาแต่ถือว่าเป็นโทษสถานเบา จึงมักใช้ความกับการลงโทษอย่างอื่น เช่น ตามกฎหมายมณเฑียรบาลกำหนดว่า “ระหว่างเข้าเฝ้า ถ้าผู้ใดเจรจากระชับกันให้มีโทษถึงตาย ถ้ามีผู้นำของขึ้นถวาย ผู้ใดบังอาจชิงทำให้องค์เอกหัก สูญหาย ให้ลงโทษสามประการ ประการหนึ่ง ให้ตัดนิ้วมือเสียกึ่งหนึ่ง ประการหนึ่งให้ทวนด้วยลวดหนึ่งยี่สิบที่ ประการหนึ่งให้ไหมทวิคูณ⁴” ต่อมาเมื่อมีการทำกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 มีการนำโทษปรับมาใช้สำหรับผู้กระทำความผิดอย่างเป็นระบบมากขึ้น โดยยกเลิกการปรับตามศักดินาโดยเด็ดขาด มีการกำหนดวันชำระค่าปรับ การกำหนดให้มีการจำคุกแทนค่าปรับ ดังนั้น โทษปรับจึงมีลักษณะดังต่อไปนี้

ก. เป็นโทษที่บังคับเอาแก่ทรัพย์สินของผู้กระทำความผิด และทรัพย์สินนั้นคือ เงิน การบังคับเอาแก่ทรัพย์สินอื่น เช่น ข้าวของ เครื่องประดับไม่ใช่โทษปรับ

ข. เงินที่บังคับได้มา หรือค่าปรับ ต้องตกเป็นของแผ่นดิน หรือตกเป็นของหลวง ซึ่งค่าปรับนี้จะมีใช้ค่าเสียหายในทางแพ่ง

ค. โทษปรับเป็นโทษที่อาจใช้เป็นเอกเทศโดยไม่มีโทษอื่นด้วยก็ได้ หรืออาจใช้ควบคู่กับโทษอาญาสถานอื่นก็ได้ ในกฎหมายต่างประเทศนิยมใช้โทษปรับสถานเดียว เช่น ประมวลกฎหมายอาญาญี่ปุ่น ประมวลกฎหมายอาญารัฐธรรมนูญ ใช้ลงโทษในความผิดลหุโทษ

เมื่อได้ผ่านยุคของการแก้แค้นทดแทนมาได้ไม่นานนักกฎหมายในระยะต่อมาก็ได้กำหนดโทษปรับและริบทรัพย์สินขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่ผู้เสียหายไม่สามารถแก้แค้น

³ Gerhardt Grebing the Fine in Comparative Law: a survey of 21 countries.

⁴ กฎมณเฑียรบาลที่ 58.

ทดแทนตัวเอง ในกรณีนี้กฎหมายจะกำหนดให้ผู้กระทำความผิดต้องเสียเงินค่าปรับหรือให้บริหาร
 อย่างไม่อย่างหนึ่งแก่ผู้เสียหายเป็นการตอบแทนการกระทำความผิด

ศาสตราจารย์เกอฮาร์ท เกรบิง (Gerhardt Grebing) กล่าวว่าโทษปรับมีขึ้นเพื่อลดค่าที่ใน
 การที่ผู้เสียหายจะทำร้ายผู้กระทำความผิดเป็นการแก้แค้นทดแทนในสมัยที่การแก้แค้นทดแทนยัง
 แพร่หลายอยู่ ข้อนี้เห็นได้แม้ในกฎหมายฮัมบูราบี กฎหมายอินเดียโบราณ กฎหมายอียิปต์โบราณ
 และกฎหมายกรีกโบราณ⁵

เมื่ออำนาจรัฐในการบริหารความยุติธรรมได้มั่นคงขึ้น จนในที่สุดก็สามารถเลิกล้ม
 ระบบความยุติธรรมโดยเอกชน และนำเอาระบบความยุติธรรมโดยมหาชนเข้ามาแทนที่ได้ โดยรัฐ
 จะบัญญัติให้ความผิดที่เสียหายแก่ผลประโยชน์ของสังคมเป็นความผิดต่อมหาชน เช่น การทรยศ
 ชาติ และความผิดร้ายแรงประเภทอื่นๆ ส่วนระบบการไต่โทษนั้นก็ยังคงอยู่ แต่รัฐได้บังคับให้
 คู่พิพาทจ่ายส่วนหนึ่งของค่าไต่โทษให้แก่รัฐ เป็นการตอบแทนการที่รัฐเข้ามาจัดการดูแลความ
 ยุติธรรมให้ อันมีลักษณะเป็นค่าขึ้นศาล และเป็นภาษีไปในตัวด้วย ในส่วนที่เป็นค่าตอบแทนของรัฐ
 ในกรณีที่รัฐดำเนินความยุติธรรมให้นั้นมีแนวโน้มสูงขึ้นทุกที แต่ส่วนที่ผู้เสียหายได้รับน้อยลง
 เรื่อยๆ จนในที่สุดผู้เสียหายคงได้เพียงค่าชดใช้ความเสียหายเท่านั้น ในส่วนที่รัฐบังคับเอาส่วน
 ส่วนหนึ่งใช้เป็นค่าธรรมเนียมศาล อีกส่วนหนึ่งใช้เป็นค่าปรับ

ต่อมากฎหมายเยอรมันโบราณได้สร้างกฎเกณฑ์เกี่ยวกับโทษปรับหลายประการ
 โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่ว่ากฎหมายอาญาเป็นกฎหมายมหาชน จึงได้แยกโทษปรับออกจากการใช้
 ค่าเสียหาย นอกจากนี้ยังมีการนำเอาโทษปรับมาใช้ควบคู่กับโทษจำคุกโดยให้ศาลลงโทษทั้งสอง
 อย่างหรือใช้ดุลพินิจลงโทษอย่างใดอย่างหนึ่งได้ เพื่อให้ผู้กระทำความผิดรู้สึกหวาดกลัวต่อการลงโทษ
 นับว่าการพัฒนาข้อนี้ทำให้การลงโทษปรับห่างไกลจากความมุ่งหมายว่าเป็นการแก้แค้นทดแทนทุก
 ที แต่กลายเป็นการข่มขู่ผู้กระทำความผิดให้เจ็ดหลบหวาดกลัวได้ผลดียิ่งขึ้น เพราะผู้กระทำ
 ความผิดอาจไม่รู้สึกเดือดร้อนเท่าไรนักถ้าตนจะถูกจำคุก เนื่องจากการกระทำความผิดบางอย่าง เช่น
 การลักทรัพย์ ปล้นทรัพย์ผู้อื่น แต่ถ้าถูกจำคุกและปรับด้วยก็จะเป็นเรื่องที่น่ากลัวและรุนแรงขึ้น
 เช่น ปรับห้าเท่าหรือสิบเท่าของมูลค่าทรัพย์สินที่ตนปล้นหรือลักขโมยมา ในหลายกรณีผู้กระทำ
 ความผิดอาจถูกปรับเสียหนึ่งก่อนถูกลงโทษประหารชีวิตก็ได้

ก่อนศตวรรษที่ 19 กฎหมายโรมานอ-เยอรมันนิก ก็พัฒนาไปอีกขั้นหนึ่ง โดยนำโทษ
 ปรับมาใช้ในการลงโทษสถานเบาสำหรับความผิดเล็กน้อย อย่างที่เรียกกันว่า “ความผิดลหุโทษ”
 (petty crimes) เพื่อใช้ในกรณีที่เห็นว่าผู้กระทำความผิดไม่ควรได้รับโทษประการอื่น เพราะเห็นว่า

⁵ โกเมน ภัทรภิรมย์. (2516, กันยายน). “โทษปรับ.” *บทบัญญัติ*, 16(3). หน้า 455.

เป็นการทารุณโหดร้ายเกินไป เช่น การกระทำความผิดเล็กๆ น้อยๆ ที่กระทบต่อความสงบเรียบร้อยของสังคมแต่ไม่เกิดอันตรายต่อผู้ใด ซึ่งทำให้โทษปรับเป็นโทษที่อยู่ในระบบกฎหมายอาญาที่สมบูรณ์และมีกฎหมายในตัวเอง เช่นเดียวกับโทษประหารชีวิตและโทษจำคุกซึ่งต่างมีระบบการลงโทษและหลักการเหตุผลของตนเองแยกออกไป⁶

สำหรับประเทศไทย โทษปรับก็ได้มีการพัฒนาโดยเริ่มแรกมีการปรับเป็น “สินไหมพินัย” โดยการแบ่งสภาพของการปรับ ถ้าปรับเป็น “สินไหม” ก็จะทำให้แก่ผู้เสียหาย หากปรับเป็น “พินัย” ก็จะทำให้แก่หลวง ต่อมาได้มีการเปลี่ยนแปลงโทษปรับอีก โดยถือว่าโทษปรับเป็นการชำระโทษให้แก่รัฐซึ่งต้องชำระต่อศาล สำหรับสินไหมนั้นก็กลายเป็นถ้อยคำเป็นคำสินไหมทดแทนในทางแพ่ง ซึ่งหากผู้เสียหายต้องการจะให้มีการชดเชยค่าเสียหายก็ต้องดำเนินการเรียกคำสินไหมทดแทนในลักษณะละเมิด

เมื่อมีการจัดทำกฎหมายลักษณะอาญาใน ร.ศ. 127 ที่ถือว่าเป็นประมวลกฎหมายอาญาลบับแรกของเมืองไทย ได้มีการนำโทษปรับมาใช้สำหรับผู้กระทำความผิด โดยได้จัดให้มีระบบมากขึ้น⁷ กล่าวคือ

1. ยกเลิกการปรับตามศักดินาโดยเด็ดขาด
 2. กำหนดวันชำระค่าปรับ
 3. กำหนดให้มีการจำคุกแทนค่าปรับ
 4. นำเอาความผิดตามหลักนานาอารยประเทศในเรื่องการปรับมาใช้มากยิ่งขึ้น
- ตามกฎหมายลักษณะอาญา กำหนดโทษทางอาญาไว้ 6 สถาน ได้แก่
1. ประหารชีวิต
 2. จำคุก
 3. ปรับ
 4. อยู่ในเขตอันมีกำหนด
 5. ริบทรัพย์สิน
 6. เรียกประกันทัณฑ์บน

สำหรับโทษปรับนั้น โทษปรับต่ำที่สุด ในหมวดความผิดลหุโทษคือ ปรับ 12 บาท โทษสูงสุดคือ ปรับ 5,000 บาท ตามปกติโทษปรับจะรวมไปกับโทษจำคุก แต่ถ้าผู้ใดถูกปรับและไม่นำค่าปรับไปส่งศาลภายใน 15 วัน ศาลจะสั่งให้จำคุกแทนค่าปรับเป็นเงิน 1 บาทต่อวัน แต่ไม่เกิน

⁶ โภเมน กัทกริมย์. เล่มเดิม. หน้า 455-456.

⁷ พิรุฬห์ โดศกุลวรรณ์. (2532). *การลงโทษปรับทางอาญา*. หน้า 17.

1 ปี ต่อมาเมื่อมีการจัดทำประมวลกฎหมายอาญาระดับปัจจุบัน ก็ได้ปรับปรุงโทษปรับให้ทันสมัยมากขึ้น⁸ โดยมาตรา 28 แห่งประมวลกฎหมายอาญา บัญญัติว่า “ผู้ใดต้องโทษปรับ ผู้นั้นจะต้องชำระเงินตามจำนวนที่กำหนดไว้ในคำพิพากษาต่อศาล” จึงอาจกล่าวได้ว่า “โทษปรับ” ได้แก่ โทษซึ่งผู้ต้องคำพิพากษาจะต้องนำเงินตามจำนวนที่กำหนดไว้ในคำพิพากษามาชำระต่อศาล⁹ และมีลักษณะสำคัญ ดังนี้

1. โทษปรับเป็นโทษที่บังคับเอาแก่ทรัพย์สินของผู้กระทำความผิด ทรัพย์สินที่จะบังคับเอานั้น คือ เงิน หากเป็นการบังคับเอาจากทรัพย์สินอื่นๆ ก็ไม่ใช่โทษปรับ ถ้าทรัพย์สินนั้นเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด ก็ถือว่าเป็นโทษเกี่ยวกับการริบทรัพย์สิน

อย่างไรก็ตาม ในกรณีที่ผู้กระทำความผิดไม่มีเงินเสียค่าปรับ อาจอุทธรณ์ทรัพย์สินได้ การยึดทรัพย์สินจึงมิใช่การริบทรัพย์สิน เพราะมิได้กระทำต่อทรัพย์สินอันเกี่ยวกับการกระทำความผิด

2. ค่าปรับต้องตกเป็นของแผ่นดิน แนวความคิดนี้มาจากความคิดที่ว่า “ระบบความยุติธรรมโดยรัฐ” กล่าวคือ รัฐเข้ามาเป็นผู้เสียหาย หรือรัฐเข้ามาเป็นผู้จัดการแทนผู้เสียหาย ซึ่งแนวคิดเรื่องเงินค่าปรับในทางอาญามีความแตกต่างจากแนวคิดเรื่องเงินค่าสินไหมในทางแพ่ง ดังนี้¹⁰

ประการแรก ค่าสินไหมในทางแพ่งเพื่อชดใช้ความเสียหายแก่เอกชนผู้ได้รับความเสียหาย แต่การปรับในทางอาญาเป็นการปรับเพื่อเป็นการลงโทษผู้กระทำความผิด

ประการที่สอง ค่าสินไหมในทางแพ่งนั้นคู่กรณีสามารถตกลงกันได้ แต่เงินค่าปรับในทางอาญากฎหมายได้กำหนดไว้

ประการที่สาม ค่าสินไหมในทางแพ่งจะบังคับให้ผู้ถูกปรับชดเชยแทนค่าปรับไม่ได้ แต่เงินค่าปรับในทางอาญาบังคับให้ผู้ถูกปรับชดเชยแทนเงินค่าปรับได้

ประการที่สี่ การปรับในทางอาญาเป็นโทษ เมื่อเป็นโทษก็ย่อมเป็นการเสื่อมเสียเกียรติยศชื่อเสียงแก่ผู้ถูกปรับอยู่ในตัว แต่การปรับในทางแพ่งไม่ใช่โทษจึงไม่เป็นการเสื่อมเสียเกียรติยศแก่ผู้ถูกปรับแต่อย่างใด

ประการที่ห้า เงินค่าปรับในทางอาญาที่ผู้กระทำความผิดต้องชำระหนี้ตกเป็นของรัฐ ส่วนในทางแพ่งเช่นในกรณีละเมิดนั้น มีวัตถุประสงค์เพื่อให้คู่กรณีผู้ได้รับความเสียหายได้กลับคืนสู่สถานะเดิมก่อนมีการกระทำความผิดอันเป็นละเมิดให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้¹¹ ดังนั้น เงิน

⁸ แหล่งเดิม, หน้า 17-18.

⁹ หยุต แสงอุทัย. (2544.) *กฎหมายอาญา ภาค 1*. หน้า 191.

¹⁰ สุวรรณ ทองเนื้อแข็ง. (2539). *การบังคับโทษ*. หน้า 13.

¹¹ เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์. (2551). *คำอธิบายกฎหมายอาญา 1*. หน้า 11.

ค่าปรับที่ผู้กระทำความผิดต้องชำระนั้นจะตกเป็นของรัฐ ในส่วนทางแพ่งเช่นกรณีของการละเมิดนั้น ค่าเสียหายซึ่งมาจากทรัพย์สินของผู้กระทำความผิดนั้นย่อมตกเป็นของผู้เสียหายมิได้ตกเป็นของรัฐแต่อย่างไร

3. โทษปรับเป็นโทษที่ไม่อาจใช้เป็นเอกเทศโดยไม่มีโทษอื่น หรืออาจใช้ควบคู่ไปกับโทษสถานอื่นก็ได้ ในต่างประเทศนิยมใช้โทษปรับสถานเดียวสำหรับความผิดเล็กน้อย ตามกฎหมายไทยโทษปรับสถานเดียวสำหรับความผิดที่สมควรมีโทษเล็กน้อย หรือมีจะนั้นก็มักจะนิยมใช้กับความผิดใหม่ๆ ซึ่งเพิ่งสร้างขึ้นเป็นความผิดอาญา ตัวอย่างจะเห็นได้ชัดในกรณีความผิดอาญาเศรษฐกิจ ความผิดเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภค ความผิดเกี่ยวกับการค้าที่ไม่เป็นธรรม ความผิดของกรรมการในกรณีนิติบุคคลรับโทษทางอาญา¹² แต่โทษปรับเมื่อมีการนำมาใช้กับความผิดใหม่ๆ เช่นนี้มักมีการบัญญัติโทษปรับให้เป็นโทษที่รุนแรงมีปริมาณมาก ในทำนองว่าถ้าจะลงเป็นโทษจำคุก ก็เห็นว่าอาจจะเป็นโทษที่หนักเกินไป จึงลงโทษปรับแทน แต่เมื่อมีการกำหนดโทษปรับแล้ว ก็กำหนดค่าปรับให้สูงสมกับที่ความผิดนั้นเป็นความผิดทางเศรษฐกิจ เรียกได้ว่าเป็นการลงโทษทางเศรษฐกิจของผู้กระทำความผิดก็ได้¹³

ตามประมวลกฎหมายอาญาในปัจจุบัน โทษปรับจัดเป็นอันดับโทษที่อยู่ในอันดับสี่ของความรุนแรง ซึ่งถือว่าเป็นโทษที่หนักรองจากโทษประหารชีวิต โทษจำคุกและโทษกักขังซึ่งเป็นที่บังคับต่อชีวิตร่างกาย ต่อเสรีภาพ โทษปรับและโทษริบทรัพย์สินจัดอยู่ประเภทของการลงโทษต่อทรัพย์สินของผู้กระทำความผิดจึงจัดอยู่ในสถานเบา

โทษปรับจึงเหมือนกับเป็นโทษที่ใช้แทนโทษที่เกี่ยวกับเสรีภาพของผู้กระทำความผิด โดยกฎหมายเห็นว่า ถ้าผู้กระทำความผิดไม่ควรถูกลงโทษถึงขนาดตัดรอนเสรีภาพก็ให้ลงโทษต่อทรัพย์สิน คือ โทษปรับแทน

2.1.3 วัตถุประสงค์ของโทษปรับ

มนุษย์เราเมื่อกระทำความผิดมักจะได้รับรางวัลตอบแทนจากสังคม เพื่อเป็นสิ่งจูงใจให้บุคคลนั้นกระทำความผิดต่อไป ทั้งยังเป็นการชักจูงให้บุคคลอื่นทำความดีด้วยเช่นกัน ในทางกลับกันเมื่อกระทำความผิดก็ย่อมจะต้องถูกลงโทษ ในอดีตของกฎหมายไทยที่ผ่านมาการลงโทษบุคคลที่กระทำความผิดจึงมุ่งเน้นการลงโทษต่อผู้กระทำความผิดเพื่อทดแทนความเสียหายที่ผู้กระทำความผิดก่อให้เกิดขึ้น และเพื่อเป็นการปราบปรามและข่มขู่อาชญากรมากกว่าที่จะให้ผู้กระทำ

¹² รองพล เจริญพันธุ์. (2521). “การใช้โทษปรับเป็นตามมาตรการคุ้มครองผู้บริโภคในเรื่องคำพรรณาคคุณภาพสินค้าหรือการโฆษณาที่ไม่เป็นรูปธรรมแก่ผู้บริโภค.” *วารสารนิติศาสตร์*, 10, 2. หน้า 316-319.

¹³ พิรุฬห์ ไตศุกถวรรณ์. เล่มเดิม. หน้า 16.

ความผิดเกิดความรู้สึกสำนึก หรือศึกษาให้เข้าใจว่าเหตุใดบุคคลดังกล่าวจึงกลายเป็นผู้ประพฤติน ผ่าฝืนต่อกฎหมาย และด้วยวัตถุประสงค์เดิมของการลงโทษปรับเป็นการแก้แค้นทดแทนและข่มขู่ การลงโทษจึงเป็นไปในรูป “ตาต่อตาฟันต่อฟัน” อย่างชัดเจน ก็เพื่อไม่ให้ผู้กระทำความผิดกล้าที่จะ กระทำความผิดอีก หรืออีกนัยหนึ่งเพื่อให้บุคคลเกรงกลัวต่อการลงโทษ

ต่อมาการศึกษาค้นคว้าทางด้านอาชญาวิทยาเจริญก้าวหน้าขึ้นตามลำดับ วัตถุประสงค์ ของการลงโทษมีการเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัย ในปัจจุบันวัตถุประสงค์ของการลงโทษมีการ เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม โดยได้มีการเชื่อมลักษณะความผิดและโทษรวมถึงการใช้มาตรการต่างๆ เพื่อให้ผู้กระทำความผิดเกิดความรู้สึกสำนึก ดังนั้น การแก้แค้นทดแทนย่อมไม่สมเจตนารมณ์ของ การลงโทษในปัจจุบัน หากแต่จะต้องมีการเปลี่ยนนโยบายเป็นการนำเอาตัวผู้กระทำความผิด กลับคืนสู่สังคมให้มากที่สุด ซึ่งเห็นว่าการลงโทษที่เหมาะสม การอบรมบ่มนิสัย การฝึกฝนอาชีพใน ระหว่างต้องขัง เป็นวิธีหนึ่งในการนำมาตราการอื่นมาใช้เพื่อให้การลงโทษเกิดความเหมาะสมมาก ยิ่งขึ้น

ในลักษณะทำนองเดียวกับการกำหนดโทษปรับในมาตรา 18 แห่งประมวลกฎหมาย อาญาไว้ แต่เดิมก็เพื่อให้มีการลงโทษผู้กระทำความผิดอาญาสำหรับคดีความผิดเล็กน้อยต่อมา แนวคิดในเรื่องการลงโทษได้เปลี่ยนแปลงไป โดยรัฐจะลงโทษผู้กระทำความผิดเพื่อปิดกั้นอันตราย ที่จะเกิดขึ้นกับสังคม ซึ่งเป็นอันตรายที่ไม่รุนแรงมากนัก และเพื่อเป็นการทดแทนโทษที่ได้กระทำ ต่อเสรีภาพ ต่อชีวิต หรือต่อร่างกาย โดยกฎหมายเห็นว่าขนาดของความผิดที่ผู้กระทำได้รับเมื่อ เทียบกับบทลงโทษแล้ว ไม่มีความจำเป็นถึงกับต้องจำกัดเสรีภาพด้วย นอกจากนี้ การลงโทษจำคุก หรือกักขังมีขึ้นก็เพื่อให้ผู้กระทำความผิดเกิดความหยาบช้า อย่างไรก็ตาม การลงโทษจำคุกใน ระยะเวลาน้อยอาจไม่เพียงพอที่จะทำให้ผู้กระทำความผิดเกิดความหยาบช้า เพราะเมื่อผู้กระทำ ความผิดถูกตราหน้าจากสังคมทำให้เกิดปมด้อย และเมื่อออกจากคุกบุคคลนั้นก็อาจทำให้สังคม ได้รับความเดือดร้อน

ดังนั้น ในการกระทำความผิดอาญาในคดีเล็กน้อย จำเลยหรือผู้ต้องหาจึงไม่ควรได้รับ โทษจำคุก จึงมีการเสนอโทษปรับ ซึ่งเป็นการลงโทษในทางทรัพย์สินและเป็นทางออกที่ดีที่สุดใน การหลีกเลี่ยงโทษจำคุกระยะสั้น และที่สำคัญยังเป็นการป้องปราบ (Deterrence) มิให้ผู้ถูกลงโทษ กระทำความผิดขึ้นอีก และทำให้บุคคลอื่นเกิดความยำเกรงด้วย

นอกจากนั้น การที่รัฐใช้การลงโทษจำคุกหรือกักขังยังเป็นผลทำให้รัฐต้องสูญเสีย งบประมาณในเรื่องดังกล่าว สำหรับวัตถุประสงค์ด้านการนำโทษปรับมาใช้บังคับกับผู้กระทำ ความผิดก็เพื่อประโยชน์ดังต่อไปนี้

1. เพื่อให้ความสะดวกแก่รัฐ โดยรัฐไม่จำเป็นต้องจัดหาสถานที่กักขังหรือจำคุกให้กับนักโทษอีก
2. เพื่อเป็นการประหยัดงบประมาณ
3. เพื่อให้ศาลสามารถใช้ดุลพินิจที่จะกำหนดอัตราโทษให้เหมาะสมกับความร้ายแรงของการกระทำความผิด ตลอดจนความสามารถในทางเศรษฐกิจของผู้กระทำความผิดด้วย
4. เพื่อให้ผู้กระทำความผิดไม่มีมลทิน
5. โทษปรับจะยังมีประสิทธิภาพขึ้นเมื่อใช้บังคับกับผู้กระทำความผิดที่มีฐานะยากจน
6. ทำให้รัฐได้รายได้เพิ่มมากขึ้น

2.2 ประเภทของการกำหนดโทษปรับ

ระเบียบและวิธีของการปรับ ได้มีการแยกประเภทไว้อย่างละเอียด 4 วิธีด้วยกันซึ่งแต่ละวิธีได้กำหนดหลักเกณฑ์และรูปแบบไว้เฉพาะตัวดังนี้

2.2.1 การปรับตามที่กฎหมายกำหนดโดยแยกออกเป็นขั้นสูงสุดและขั้นต่ำสุด

การลงโทษปรับตามอัตราขั้นสูงสุดและต่ำสุด ที่มีกำหนดโทษไว้ในประมวลกฎหมายอาญาเป็นการกำหนดอัตราโทษปรับที่แน่นอน (Fixed Sum) กล่าวคือ จะปรับได้ไม่ต่ำกว่าอัตราที่กฎหมายกำหนดและต้องไม่เกินอัตราที่กฎหมายกำหนด โดยการกำหนดช่วงของค่าปรับดังกล่าวเปิดโอกาสให้ศาลได้ใช้ดุลพินิจ ซึ่งศาลจะต้องกำหนดอัตราโทษปรับดังกล่าวให้ได้สัดส่วนและเหมาะสมกับผู้กระทำความผิดแต่ละบุคคล ดังนั้น การลงโทษแบบดังกล่าวจะต้องพิจารณาถึงความ เป็นอยู่ ฐานะทางการเงินของผู้กระทำความผิดแต่ละบุคคล เพื่อที่จะให้การลงโทษปรับบรรลุวัตถุประสงค์ทั้งในบรรดาผู้กระทำความผิดที่มีฐานะร่ำรวยหรือฐานะยากจน การกำหนดโทษปรับดังกล่าวจึงต้องให้ได้สัดส่วนกับผู้กระทำความผิดแต่ละบุคคล มิฉะนั้นแล้วการลงโทษปรับโดยวิธีนี้อาจไม่มีผลกระทบต่อสถานะทางเศรษฐกิจหรือความเป็นอยู่ของบุคคลนั้นๆ สมดังเจตนารมณ์ของกฎหมายในเรื่องการลงโทษปรับ สำหรับผู้กระทำความผิดที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีหรืออาจส่งผลเกินวัตถุประสงค์ของการลงโทษสำหรับผู้กระทำความผิดที่มีฐานะยากจนที่ไม่มีเงินพอจะชำระค่าปรับและยอมรับโทษกักขังแทนโทษปรับ ซึ่งการลงโทษปรับให้ได้สัดส่วนเหมาะสมกับผู้กระทำความผิดแต่ละรายละเอียด ก็ยังคงมีปัญหาในเรื่องการใช้ดุลพินิจของศาลว่าจะมีหลักเกณฑ์อย่างไรที่จะกำหนดอัตราโทษปรับสำหรับผู้กระทำความผิดแต่ละคน ซึ่งโดยปกติควรจะมีหลักเกณฑ์ในการพิจารณาสัดส่วนของอัตราโทษปรับกับผู้กระทำความผิดแต่ละบุคคล ดังนี้¹⁴

¹⁴ พิรุฬห์ โศกุลวรรณ. เล่มเดิม. หน้า 64-69.

ก) การกำหนดสัดส่วนหรืออัตราโทษปรับให้ได้สัดส่วนกับภัยอันตรายหรือความผิด (Proportionment according to Harm and Guilt)

เกณฑ์ในการกำหนดโทษปรับให้ได้สัดส่วนนั้น อาจใช้หลักเกณฑ์เดียวกับการกำหนดโทษจำคุกให้ได้สัดส่วนกับความรุนแรงของการกระทำความผิด อย่างไรก็ตามการกำหนดอัตราโทษอาจคำนึงถึงสถานการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นประกอบการพิจารณากำหนดโทษปรับด้วย

ข) การกำหนดสัดส่วนตามภาวะทางเศรษฐกิจและการเงิน (Proportionment according to Economy or Financial Circumstances)

Filangieri และ Bentham เสนอความคิดว่า การปรับต้องได้สัดส่วนกับฐานะการเงินของผู้กระทำความผิด โดยนักนิติศาสตร์ทั้ง 2 ท่าน มีความเห็นว่า บุคคลสองคนที่กำหนดความผิดร้ายแรงเท่ากันจะได้รับโทษเสมอภาคกัน แม้ว่าผู้กระทำความผิดทั้งสองจะถูกปรับในจำนวนไม่เท่ากัน แต่เทียบสัดส่วนของทุนทรัพย์ที่มีอยู่แล้วกัน เช่น โทษในการกระทำความผิดอาจถูกกำหนดให้เป็นโทษปรับ 1 ใน 3 หรือ 1 ใน 4 ของจำนวนทรัพย์สินที่ผู้ต้องหาถืออยู่ ซึ่งวิธีการดังกล่าวมีลักษณะคล้ายคลึงการลงโทษปรับตามวันและรายได้ (Day Fine) ซึ่งจะได้กล่าวในลำดับถัดไป แต่อย่างไรก็ตาม วิธีการดังกล่าวก็อาจมีใช้วิธีการที่ทำให้เกิดความเสมอภาคในการลงโทษ ด้วยเหตุที่ว่า 1 ใน 10 ของผู้ต้องหาที่มีเงินหนึ่งล้านบาทย่อมมีค่าต่างจาก 1 ใน 10 ของผู้ต้องหาที่มีเงินหนึ่งแสนบาท ซึ่งมีผู้โต้แย้งความเห็นของนักนิติศาสตร์นี้ว่า การลงโทษดังกล่าวอาจใช้ไม่ได้กับผู้กระทำความผิดที่ไม่มีเงิน

2.2.2 การปรับโดยกำหนดตามวันและรายได้ (Day Fine)

แนวคิดการลงโทษปรับตามวันและรายได้เป็นแนวคิดในการลงโทษปรับที่กำหนดอัตราค่าปรับให้มีความสัมพันธ์กับรายได้โดยเฉลี่ยในแต่ละวันของผู้กระทำความผิด เพื่อให้การลงโทษปรับแก่ผู้กระทำความผิดมีประสิทธิภาพในการยับยั้งมิให้ผู้กระทำความผิดกระทำความผิดอีก ตามทฤษฎีการลงโทษเพื่อข่มขู่หรือยับยั้ง (Deterrence) โดยแนวความคิดการลงโทษปรับตามวันและรายได้เป็นแนวคิดใหม่ที่นอกจากจะช่วยหลีกเลี่ยงการลงโทษจำคุกสำหรับผู้กระทำความผิดที่ไม่สามารถชำระค่าปรับได้ตามการลงโทษปรับแบบกำหนดอัตราแน่นอนตายตัวแล้ว แนวคิดการลงโทษปรับตามวันและรายไดยังช่วยให้การลงโทษปรับบรรลุตามวัตถุประสงค์ของการลงโทษไม่ว่าผู้กระทำความผิดจะมีฐานะทางเศรษฐกิจร่ำรวยหรือยากจนก็ตาม เพราะเป็นการคำนวณค่าปรับจากรายได้โดยเฉลี่ยในแต่ละวันของผู้กระทำความผิดดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น¹⁵

¹⁵ พิษยนต์ นิพาสพงษ์. (2542). *โทษปรับโดยกำหนดตามวันและรายได้ (Day Fine)*. หน้า 17.

ระบบการลงโทษปรับตามวันและรายได้มีหลักเกณฑ์ในการพิจารณา 3 ข้อ คือ¹⁶

1. รายได้ต่อวันของผู้ที่จะถูกปรับ (day income) ศาลโดยความช่วยเหลือของพนักงานอัยการจะพิจารณารายได้ต่อวันของจำเลยว่าจำเลยในคดีนั้นๆ มีรายได้วันละเท่าใด

2. จำนวนวัน (amount of day) จำนวนวันที่ศาลเห็นสมควรจะปรับโดยพิจารณาจากความร้ายแรงของความคิด หากความคิดที่ก่อมีความร้ายแรงจำนวนวันก็จะสูงขึ้น โดยจำนวนวันจะเป็นตัวตั้งเพื่อนำไปคูณกับรายได้ต่อวันของจำเลย

3. จำนวนค่าปรับ (amount of fine) คือผลลัพธ์ที่ได้จากการนำจำนวนวันไปคูณกับจำนวนรายได้ต่อวันของจำเลย อันจะเป็นค่าปรับในแต่ละคดีความคิด

อย่างไรก็ตาม ระบบการลงโทษปรับตามวันและรายได้ก็มีผู้โต้แย้งว่ารายได้ที่แท้จริงของผู้กระทำความผิดมีรายได้เท่าใด ในสังคมอุตสาหกรรม ประชาชนจะทียรายได้ที่แน่นอน ดังนั้นการคำนวณรายได้ต่อวันจึงอาจไม่ยุ่งยากมาก โดยเฉพาะในประเทศที่มีการจัดเก็บภาษีของรัฐได้ผลดี สามารถตรวจสอบรายได้และการหักภาษี ณ ที่จ่ายได้ก็สามารถที่จะตรวจสอบรายได้ที่แท้จริงได้ การคำนวณรายได้ต่อวันของผู้กระทำความผิดก็อาจทำได้ง่ายกว่าประเทศที่ไม่มีระบบการตรวจสอบภาษีดังกล่าว ซึ่งโดยสรุปแล้วรายได้ต่อวันของจำเลยในระบบนี้อาจจะพิจารณาจาก

ก. รายได้จริง (Strict income)

ข. รายได้เฉลี่ย (Average income)

ค. รายได้ประมาณการ (Potential income)

จะเห็นได้ว่า ระบบการลงโทษปรับตามวันและรายได้เป็นระบบการลงโทษปรับโดยพิจารณาถึงรายได้ของผู้กระทำความผิดประกอบกับความร้ายแรงของความคิดที่ผู้กระทำได้ก่อขึ้น ซึ่งจะเห็นได้ว่าเป็นการลงโทษปรับที่สร้างเกณฑ์มาตรฐานที่จะกำหนดจำนวนวันและกำหนดจำนวนค่าปรับเป็นเกณฑ์เดียวกันและใกล้เคียงกันเพื่อใช้กับผู้กระทำความผิดทุกคน โดยคำนึงถึงความแตกต่างของแต่ละบุคคล (Individualization) หรือผู้กระทำความผิดแต่ละบุคคลเป็นเกณฑ์สำคัญ จึงกล่าวได้ว่า ระบบการลงโทษปรับตามวันและรายได้เป็นระบบการลงโทษปรับที่มีความยุติธรรมทั้งต่อสังคมและต่อผู้กระทำความผิดแต่ละคน และมีประสิทธิภาพมากกว่าระบบการลงโทษปรับแบบอื่นๆ ซึ่งในปัจจุบันระบบการลงโทษปรับตามวันและรายได้ ได้เริ่มมีการบังคับใช้ในประเทศต่างๆ มากขึ้น ทั้งในกลุ่มประเทศที่ใช้แนวคำพิพากษาศาลเป็นบรรทัดฐานในการพิจารณาพิพากษาคดีคดี เช่น ประเทศในระบบ Common Law อย่างประเทศสหรัฐอเมริกา หรือประเทศอังกฤษ และประเทศในระบบ Civil Law เช่น ประเทศสวีเดน ประเทศเยอรมนี และ

¹⁶ แหล่งเดิม. หน้า 18.

ประเทศฝรั่งเศส เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ประเทศต่างๆ เหล่านี้จะมีระบบการลงโทษปรับตามวันและรายได้เหมือนกันในการบังคับแก่ผู้กระทำความผิดที่ต้องชำระค่าปรับ แต่หลักเกณฑ์การคิดคำนวณค่าปรับตามวันและรายได้ของในแต่ละประเทศยังมีรายละเอียดที่แตกต่างกันไป¹⁷

2.2.3 การปรับตามจำนวนเท่าผลประโยชน์ที่ได้รับจากการกระทำผิด

การลงโทษปรับตามจำนวนเท่าของผลประโยชน์ที่ได้รับจากการกระทำความผิดจะมีกำหนดไว้ตามกฎหมายที่มีเจตนารมณ์ในการคุ้มครองความมั่นคงทางเศรษฐกิจหรือผลประโยชน์สาธารณะ เช่น มาตรา 296 แห่งพระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535 บัญญัติว่า “ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา 238 มาตรา 239 มาตรา 240 มาตรา 241 หรือมาตรา 243 ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 2 ปี หรือปรับไม่เกินเงินไม่เกิน 2 เท่าของผลประโยชน์ที่บุคคลนั้นๆ ได้รับไว้ หรือพึงจะได้รับเพราะการกระทำฝ่าฝืนดังกล่าว แต่ทั้งนี้ค่าปรับดังกล่าวต้องไม่น้อยกว่าห้าแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ” จะเห็นได้ว่า พระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535 ได้กำหนดบทลงโทษแก่ผู้กระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าว โดยกำหนดค่าปรับเป็นจำนวนเงินเท่าของผลประโยชน์ที่ผู้กระทำความผิดจะได้รับ โดยมุ่งหมายที่จะคุ้มครองความมั่นคงทางเศรษฐกิจและประเทศชาติ การกำหนดบทลงโทษปรับที่หนักเพื่อให้ผู้กระทำความผิดเข็ดหลาบไม่กล้าที่จะกระทำความผิดหรือไม่กระทำความผิดซ้ำอีก อันเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของทฤษฎีการลงโทษเพื่อข่มขู่หรือยับยั้งอาชญากรรม (Deterrence) ทั้งนี้ การลงโทษปรับโดยกำหนดตามจำนวนเท่าของผลประโยชน์ที่ได้รับดังกล่าวเป็นการกำหนดอัตราโทษปรับเพื่อมุ่งคุ้มครองผลประโยชน์ของมหาชนเป็นหลัก โดยมีได้คำนึงถึงฐานะทางเศรษฐกิจของผู้กระทำความผิดแต่อย่างใดว่าจะมีเงินเพียงพอชำระค่าปรับหรือไม่¹⁸

2.2.4 การปรับตลอดระยะเวลาที่กระทำความผิด

การปรับดังกล่าวจะใช้ที่ผู้กระทำความผิดได้ทำการฝ่าฝืนกฎหมายอยู่ตลอดเวลาในการกระทำความผิดที่เป็นความผิดต่อเนื่อง และการปรับตลอดระยะเวลาที่กระทำความผิดนี้ถือเป็นมาตรการหนึ่งที่เร่งให้ผู้กระทำความผิดต้องปฏิบัติให้ถูกต้องตามกฎหมายโดยเร็ว การปรับในรูปแบบดังกล่าวนี้มักจะใช้ทางความผิดตามกฎหมายมหาชน เช่น ความผิดเกี่ยวกับสาธารณสุข ความผิดเกี่ยวกับการควบคุมอาคาร ความผิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ความผิดเกี่ยวกับผู้บริโภค เป็นต้น ดังนั้นการนำรูปแบบนี้มาใช้บังคับกับการกระทำความผิดดังที่กล่าวมาจะตอบสนองกับวัตถุประสงค์ของ

¹⁷ แหล่งเดิม. หน้า 18-19.

¹⁸ แหล่งเดิม. หน้า 14.

โทษปรับเพียงใดขึ้นอยู่กับอัตราค่าปรับต่อวันที่กระทำการฝ่าฝืนเมื่อคูณจำนวนวันที่ผู้กระทำความผิดกระทำการฝ่าฝืนแล้วจะต้องเหมาะสมกับผลประโยชน์ที่ผู้กระทำความผิดได้รับด้วย

2.3 หลักเกณฑ์และวิธีการในการกำหนดโทษปรับ

โดยหลักแล้วโทษปรับ (Fine) เป็นโทษที่กำหนดขึ้นเพื่อตอบสนองวัตถุประสงค์ของการลงโทษ กล่าวคือ เป็นการให้ผลร้ายต่อทรัพย์สินของผู้ถูกลงโทษ โดยผู้ถูกลงโทษจะต้องเสียค่าปรับเป็นจำนวนตามที่ศาลพิจารณาในความผิดนั้นๆ ซึ่งการลงโทษปรับนี้เป็นโทษหลักที่ใช้มากที่สุด โดยเฉพาะกรณีที่ยังมีปัญหาเคลือบคลุมว่าควรจะลงโทษจำคุกหรือไม่ แต่การกำหนดโทษปรับก็มีข้อดี เพราะในความเป็นจริงโทษปรับเป็นโทษที่มีภาระแก่สังคมน้อยที่สุด เช่น ค่าใช้จ่ายต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นค่าใช้จ่ายในการตรวจตราจับกุม หรือค่าใช้จ่ายในการบังคับ ค่าปรับ หรือจัดให้มีสถานที่กักขัง

โดยหลักทั่วไปการกำหนดโทษปรับต้องอยู่ภายใต้บังคับของหลักการลงโทษทางอาญากล่าวคือ¹⁹

1. หลักความยุติธรรม

ในการที่จะลงโทษผู้ฝ่าฝืนกฎหมายต้องคำนึงถึงหลักความยุติธรรมด้วย ไม่ว่าจะเป็นความยุติธรรมต่อผู้เสียหาย หรือผู้กระทำความผิดก็ตามในแง่ของหลักสิทธิมนุษยชนตามปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ข้อ 11 (2) กล่าวว่า “จะถือว่าบุคคลใดมีความผิดอาญาเพราะเหตุการกระทำหรืองดเว้นการกระทำใดอันยังมีได้ถือว่าเป็นความผิดอาญาตามกฎหมายแห่งชาติ หรือกฎหมายระหว่างประเทศในขณะที่กระทำการนั้นหาได้ไม่และจะลงโทษให้หนักไปกว่าโทษที่ใช้ในขณะที่กระทำความผิดหาได้ไม่” จากหลักนี้เองย่อมแสดงอยู่ในตัวว่า กฎหมายที่กำหนดโทษปรับเป็นกฎหมายอาญา จึงไม่อาจกำหนดความผิดและกำหนดโทษบุคคลใดในทางที่ขัดกับปฏิญญาสากลดังกล่าว กล่าวคือ จะออกกฎหมายที่มีโทษปรับย้อนหลังไม่ได้และที่สำคัญโทษจะต้องบังคับใช้ต่อผู้กระทำความผิดโดยองค์กร หรือกระบวนการที่เป็นกลางและได้รับมอบหมายไว้โดยตรงเฉพาะเท่านั้น ซึ่งโดยปกติทั่วไปก็คือศาลนั่นเอง แต่หลักข้อนี้น่าจะ หมายถึงว่า เป็นการห้ามผู้เสียหายมิให้เป็นผู้ลงโทษหรือเป็นผู้บังคับคดีเองเท่านั้น แต่การลงโทษบางชนิดเช่นโทษปรับ อาจมอบให้หน่วยงานอื่นนอกจากศาลเป็นผู้บังคับได้ภายใต้หลักเกณฑ์ที่กำหนดดังที่เรียกว่า “การเปรียบเทียบ”

¹⁹ พิรุฬห์ ไตสุกวรรณ. เล่มเดิม. หน้า 28.

2. หลักมนุษยธรรม

นอกจากหลักความยุติธรรมแล้ว โทษทางอาญาต้องสอดคล้องกับหลักมนุษยธรรมด้วย กล่าวคือ โทษต้องไม่ทารุณโหดร้าย ไม่ว่าประเภทของโทษหรืออัตราโทษ รัฐธรรมนูญอเมริกาบทแก้ไข บทที่ 6 ได้บัญญัติในทำนองเดียวกันว่า “จะกำหนดโทษปรับให้เกินสมควรไม่ได้ (Excessive fine) และจะลงโทษอย่างทารุณโหดร้ายและวิบัติการผิดปกติไม่ได้” ที่เป็นเช่นนี้เพราะถือว่า การลงโทษปรับที่เกินสมควรจะถือเป็นเรื่องทารุณโหดร้ายหรือไม่ก็ตาม แต่ถ้ากำหนดเกินสมควรเสียแล้ว ย่อมตัวโอกาสของผู้กระทำผิดไม่ให้อำนาจโทษปรับ ซึ่งอาจเป็นเหตุให้ต้องไปปรับโทษอื่นแทนและเป็นการลงโทษทางเศรษฐกิจที่มีผลกระทบกว้างขวางทำนองเดียวกับการเรียกประกันเกินสมควร (Excessive Bail) ซึ่งเท่ากับว่าเป็นการตัดโอกาสไม่ให้มีทางได้รับประกันตัวนั่นเอง

หลักมนุษยธรรมที่สำคัญหลักต่อไปคือ บุคคลจะถูกลงโทษ 2 ครั้ง ในการกระทำเดียวกันไม่ได้ ข้อนี้เกิดจากหลักที่ว่า โทษทางอาญาย่อมทำให้บุคคลตกอยู่ในทุกข์ทรมาน ฉะนั้นหากจะฟ้องร้องลงโทษใครก็ควรจะทำให้เสร็จในคราวเดียวกัน ไม่ว่าจะลงโทษกี่สถานก็ตาม เมื่อคดีเสร็จสิ้นไปแล้ว ไม่ว่าผู้นั้นจะพ้นโทษหรือรับโทษอยู่ย่อมฟ้องร้องลงโทษเป็นครั้งที่ 2 เนื่องจากการกระทำผิดเดิมในครั้งก่อนไม่ได้ หลักนี้เรียกว่าหลัก Privilege against double jeopardy ซึ่งตรงกับหลักการฟ้องซ้ำในคดีอาญานั้นเอง

3. หลักความแน่นอนแต่ยืดหยุ่นของโทษ

ความแน่นอน (Certainty) คือความแน่ชัด แต่มักนำไปสู่หลักเกณฑ์ที่ตายตัว ความแน่นอนของโทษก็คือความชัดเจน เมื่อบุคคลใดกระทำความผิดจะต้องสามารถกำหนดโทษได้แน่นอนว่าเขาจะได้รับโทษประการใด แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าทุกคนที่ทำผิดอย่างเดียวกันจะต้องได้รับโทษภายในกรอบหรือระหว่างโทษนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับปัจจัยอีกหลายประการ การคำนึงถึงปัจจัยต่างๆ นี้เองที่เรียกว่า ความยืดหยุ่น

4. หลักการกำหนดโทษให้สมกับผู้กระทำความผิด

ในการลงโทษไม่ว่าสถานใดก็ตาม ศาลต้องคำนึงถึงปัจจัยต่างๆ อีกหลายข้อในทางปฏิบัติไม่ว่าในประเทศใดๆ ก็ตาม ศาลมักใช้ดุลพินิจกำหนดโทษความผิดต่างๆ ไปในทางที่ไม่สูงเกินไปนัก ในประเทศสหรัฐอเมริกาโทษประหารชีวิตจะมีใช้น้อยในขณะที่ศาลมักลงโทษจำคุกหรือปรับ มิฉะนั้นก็ใช้วิธีคุมประพฤติซึ่งแพร่หลายที่สุด ในประเทศไทยโทษที่ศาลนิยมใช้มากที่สุดคือโทษปรับและโทษจำคุก ส่วนโทษอื่นๆ อยู่ในลำดับรองลงมา โดยเฉพาะโทษกักขังนั้นใช้น้อยมาก ส่วนใหญ่เป็นเรื่องการกักขังแทนโทษปรับ เพราะไม่มีกฎหมายที่ให้อำนาจศาลให้ลงโทษกักขังโดยตรง

วิธีกำหนดโทษปรับโทษปรับที่ลงแก่ผู้กระทำความผิดต้องคำนึงถึงสถานภาพทางเศรษฐกิจของผู้กระทำความผิด การกำหนดโทษปรับในทางกฎหมายจึงถือเป็นเรื่องนโยบายทางอาญา (Criminal Policy) ซึ่งฝ่ายนิติบัญญัติหรือผู้ออกกฎหมายต้องคำนึงถึงสภาพเศรษฐกิจโดยรวมด้วย เช่น การกำหนดเพดานขั้นสูงสุดของจำนวนค่าปรับ ต้องสัมพันธ์กับสภาพทางเศรษฐกิจ ค่าของเงินในประเทศ รวมทั้งมีความยืดหยุ่นพอที่จะให้ศาลใช้กฎหมายนั้น กำหนดค่าปรับมากขึ้นเพื่อให้เหมาะสมกับผู้กระทำความผิดได้²⁰

การกำหนดโทษปรับไว้ในกฎหมายเท่าที่ปรากฏจะมีอยู่ 3 แนวทาง คือ 1. การกำหนดโทษปรับไว้อย่างเด็ดขาด 2. การกำหนดโทษปรับไว้อย่างสัมพันธ์ และ 3. การกำหนดโทษปรับแต่ไม่ระบุอัตราโทษที่แน่นอน

2.3.1 การกำหนดโทษปรับไว้อย่างเด็ดขาด

การกำหนดโทษปรับไว้อย่างเด็ดขาด (definite) คือ ระบุจำนวนค่าปรับไว้ตายตัว ศาลไม่มีโอกาสใช้ดุลพินิจในการกำหนดค่าปรับได้ เช่น ตามพระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ. 2469 มาตรา 27 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติศุลกากร (ฉบับที่ 10) พ.ศ. 2490 มาตรา 3 ซึ่งกำหนดให้ปรับ 4 เท่าของราคาของและค่าอากรรวมกัน²¹

2.3.2 การกำหนดโทษปรับไว้อย่างสัมพันธ์

การกำหนดโทษปรับไว้อย่างสัมพันธ์ (relative) หมายถึง การกำหนดกรอบของโทษปรับไว้ เพื่อให้ศาลใช้ดุลพินิจในการกำหนดอัตราค่าปรับภายในกรอบที่กฎหมายกำหนดไว้ เช่น การกำหนดขั้นสูงสุดแต่ไม่กำหนดขั้นต่ำ หรือการกำหนดขั้นต่ำแต่ไม่กำหนดขั้นสูงสุด ตลอดจนกำหนดทั้งขั้นสูงและขั้นต่ำก็ได้²²

2.3.3 การกำหนดโทษปรับแต่ไม่ระบุอัตราโทษที่แน่นอน

การกำหนดโทษปรับแต่ไม่ระบุอัตราโทษที่แน่นอน เช่น การกำหนดโทษปรับ แต่ไม่ระบุอัตราโทษไว้ว่าปรับเท่าใด กฎหมายที่จะกำหนดโทษปรับไว้เช่นนี้มักจะเป็นโทษสถานเบา

²⁰ สุวรรณ ทองเนื้อแข็ง. เล่มเดิม. หน้า 21.

²¹ เล่มเดิม.

²² เล่มเดิม.